

The article concerns modern tendencies of different sport types with a difficult coordinating structure development, in particular sport acrobatics and requirements to performing skills of sportsmen, stability and reliability of separate exercise implementation and compositions of exercises in general.

Keywords: sport acrobatics, voltage and force and balance exercises, dynamic connections of exercises in acrobatics, composition, studies, training process.

Отримано: 21.06.2012

УДК 378.172;351.746.1

А. В. Мельніков¹, О. Я. Слівінський²

*¹Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка*

*²Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького*

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ВІЙСЬКОВО ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

Професійна діяльність офіцера-прикордонника вимагає високого рівня розвитку фізичних якостей, професійно-необхідних фізичних умінь. Одним з найважливіших завдань фізичного виховання у вищому навчальному закладі є забезпечення належного рівня фізичної підготовленості майбутніх офіцерів-прикордонників. Проблема формування фізичної готовності до професійної діяльності перебуває в центрі уваги багатьох спеціалістів. Службово-професійна діяльність прикордонників визначає специфіку фізичної працездатності. У нашому дослідженні ми визначимо окремі недоліки формування фізичної підготовленості майбутніх офіцерів-прикордонників. Результати дослідження визначають необхідність вивчення особливостей формування фізичної готовності на етапах навчання.

Ключові слова: військово-професійна готовність, фізична підготовка, фізична культура, фізичне виховання.

Актуальність проблеми. Сьогодні, в період реформування Збройних Сил, Державної прикордонної служби, Міністерства внутрішніх справ та інших силових відомств України, здійснюється перехід до якісних параметрів оборонного будівництва, радикальне перетворення багатьох сторін життя та діяльності зазначених відомств: перехід на контрактну основу комплектування кадрів, зміна управлінських та організаційних структур, ускладнення озброєння, техніки, інженерно-технічних засобів, способів їх застосування тощо. У таких умовах зростають вимоги до системи підготовки офіцерських кадрів. Через об'єктивні труднощі, пов'язані з негативними явищами, що відбуваються в період реформування не тільки силових відомств, але й українського суспільства в цілому, завдання щодо підвищення рівня

військово-професійної готовності у слухачів військових вищих навчальних закладів є особливо актуальним.

Мета дослідження – розробка та обґрунтування організаційно-педагогічних умов вирішення проблеми формування військово-професійної готовності шляхом підвищення рівня фізичної підготовленості слухачів вищих військових навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. У цій статті на підставі аналізу літературних джерел, вимог керівних документів, що регламентують освітній процес у вузах, а також результатів комплексних перевірок вузів, узагальнені основні недоліки у функціонуванні системи фізичної підготовки в них, уточнені причини, що знижують ефективність процесу фізичного вдосконалення і вивчені організаційно-методичні особливості фізичної підготовки та спорту в Академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. На підставі цих досліджень сформульована робоча гіпотеза, мета і задачі дослідження.

Аналіз недоліків у функціонуванні системи фізичної підготовки слухачів вищих військових навчальних закладів.

Система фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах почала складатися паралельно з розвитком системи військової освіти і системи фізичної підготовки Збройних Сил України. Ефективність системи фізичної підготовки у вузах багато в чому визначалася спрямованістю системи підготовки військових кадрів, етапністю розвитку засобів збройної боротьби, характером зміни способів ведення бою, рівнем розвитку навчально-лабораторної і матеріально-технічної бази, ступенем професійної підготовленості фахівців фізичної підготовки та спорту. Стан фізичної підготовки у військових навчальних закладах піддавалось ретельному аналізу з боку багатьох військових вчених. У ряді наказів Адміністрації Державної прикордонної служби України, в актах інспекторських перевірок постійно відображаються багато зауважень на адресу слухачів, офіцерів постійного складу, командирів підрозділів, викладачів кафедр фізичної підготовки, у зв'язку з недостатньо високим рівнем їх методичної підготовленості, фізичної тренуваності, функціональної дієздатності.

Багато недоліків обумовлено, як правило, цілим рядом об'єктивних і суб'єктивних причин, які носять досить стійкий характер і мають відношення не тільки до військових навчальних закладів, а й до фізичної підготовки всього персоналу Державної прикордонної служби України. До них відносяться низька фізична підготовка військовослужбовців.

Особливо гостро цей недолік проявляється при веденні широкомасштабних бойових дій, після чого необхідно було вносити відповідні корективи. Низька фізична підготовка і слабкий облік керівних документів особливостей ведення бойових дій на тому чи іншому напрямку проявилися в радянсько-фінській війні 1939-1940 рр. і Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр. Цей же недолік відзначався і при вивченні досвіду бойових дій в Афганістані.

Військовослужбовці виявилися недостатньо підготовленими для ведення бойових дій у пішому порядку, при різких перепадах температур (Інформаційним бюлетень, 1992; В.М. Варушкін, 1989; Ю.Є. Балабан, 1991; В.А. Шейченко, 1998 і ін.). В умовах реформування армії, разом з недостатньою професійною навченістю і застарілим озброєнням, крім відсутніх фізичних якостей (загальної та силової витривалості) знову гостро стоїть проблема низької прикладної фізичної підготовки. Вона, як правило, проявляється у слабкій натренованості військовослужбовців долати перешкоди міського типу, відсутності навичок гірської підготовки, невмінні метати гранати на точність по вертикальних і горизонтальних цілям (Г.Н. Блахін, 1997).

Низький рівень розвитку фізичних якостей у військовослужбовців. До початку 50-х років цей недолік у деякій мірі усувався наявністю значної частки фізичної праці як в повсякденній діяльності призовників, так і в навчальній діяльності слухачів вузів. В даний час, у більшості вузів, навчальна діяльність характеризується невисокою руховою активністю і представляє собою різновид напруженої розумової праці. Негативний вплив факторів ризику (гіподинамія, куріння, алкоголь, наркотики, порушення добового режиму, несприятлива екологічна обстановка і т.д.) у багатьох населених пунктах нашої країни призводить до значного ослаблення здоров'я всього населення і особливо підростаючого покоління. Результати численних перевірок, узагальнені відомості які лягли в основу в наказів Державної прикордонної служби України, постійно свідчать про наявність серйозних недоліків у розвитку фізичних якостей (в першу чергу витривалості), і рухових навичок у випускників різних вузів. Не випадково, як показують дослідження Т. Бунсеєва, І. Грязнова, О. Пономаренка, О. Діденка, Д. Іщенко, С. Морозова, С. Сінкевича, перевірки військових вузів, проведені в різні роки, не виявили істотних покращень у рівні фізичної і методичної підготовленості слухачів, сержантів і офіцерів, які проводять заняття з фізичної підготовки. Понад 60% перевірених частин оцінені в різні роки не вище «задовільно». Більшість з перевірених ВВНЗ також оцінені тільки «задовільно». Дослідженнями В. Антонця, О. Багаса, А. Мельнікова, О. Мозолева, І. Пісцова, В. Пліска, О. Фігури, О. Швеця та інших, підтверджена свого роду закономірність у розвитку фізичних якостей та формуванні військово-прикладних рухових навичок у слухачів військових навчальних закладів. Вона проявляється в тому, що починаючи з перших днів вступу до вузу відбувається зростання фізичної тренуваності, який триває до кінця 2-го курсу, після цього відбувається стабілізація результатів протягом 3-го курсу, а потім протягом 4-го курсу, відбувається їх падіння фактично до вихідного рівня. Тому багато військових вчених йшли шляхом або інтенсифікації фізичної підготовки на старших курсах, або шляхом стимулювання мотивації слухачів старших курсів до занять фізичними вправами. У 1989 році вперше в історії Збройних Сил Колегії МО СРСР до порядку денного було винесено питання про стан фізичної підготовки в армії і на флоті. У постанові Колегії зазначається,

що у військових округах, групах військ та на флотах вимоги керівних документів реалізується повільно, проведені заходи не роблять істотного впливу на розвиток фізичних і духовних якостей воїнів, підвищення рівня боєздатності військ. У багатьох об'єднаннях, з'єднаннях і частинах планування та проведення занять здійснюється з грубими порушеннями Настанови з фізичної підготовки. Особовий склад слабо навчений прийомам рукопашного бою, має низьку витривалість, недостатній розвиток сили. Подібна тенденція спостерігається і зараз. Перевірка військово-навчальних закладів у різні роки показала, що стан фізичної підготовки у них оцінений не вище “задовільно”. При вступі до ВВНЗ до 24% кандидатів отримують з фізичної підготовки “незадовільно”, а 42% – “задовільно”. При перевірці в 2009 році до 40% вищих і старших офіцерів оцінені на “задовільно” і “незадовільно”, до 50% перевірених були звільнені за станом здоров'я або переведені до групи ЛФК, що веде до зниження на 1 бал загальної оцінки по фізичній підготовці, але це ще більш вагомо підкреслює ставлення до неї зі сторони офіцерського складу.

Низький рівень розвитку морально-психологічних якостей. Засоби та методи фізичної підготовки слабо використовуються в розвитку різних морально-психологічних якостей військовослужбовців, а також в питаннях формування і згуртування військових колективів (Ю. Антошків [6], М. Ануфрієв [8], І. Закорко [50], В. Красота [65], Р. Макаров [87] та ін.).

Низька теоретична і методична підготовленість слухачів військових навчальних закладів, а також командирів підрозділів ротної ланки. У згаданій вище постанові Колегії МО СРСР відзначається нездатність ряду командирів взводів і рот, офіцерів управління частини “правильно організувати і провести заняття з підлеглими”. Щодо військових навчальних закладів вказано на повільну перебудову роботи з формування у курсантів та слухачів необхідних методичних навичок для проведення занять з фізичної підготовки з особовим складом А.М. Чуха [177]. Мабуть не випадково, з питань методичної підготовленості курсантів в минулі роки була виконана невелика кількість робіт. А потім майже з 20-річним перервою проведена серія дисертаційних досліджень у цій області; С.Н. Мартиновим (1981), С.В. Биченкова (1984), Н.Г. Черніковим (1985), В.І. Маланічевим (1988), В.В. Мироновим (1990), В.Є. Коберницький (1990), В.А. Девятовим (1992), П.Р. Дутчак (1993), А.Н. Лункін (1995), В.Г. Федоровим (1998). Результати їх досліджень підтвердили можливість якісного рішення питань, спрямованих на підвищення методичної підготовленості як курсантів навчальних частин, так і курсантів військових навчальних закладів. А в дисертації В.А. Девятова (1992) переконливо доведена необхідність і можливість формування навичок керівництва фізичною підготовкою, з акцентом на функції контролю у слухачів командних військових академій і факультетів, при умовах впровадження в освітній процес ігрових методик навчання. Недосконалість керівних документів. Чинне навчання фізичної підготовки визначало систему вже не існуючої Радянської Армії

і Військово-Морського Флоту. Вже тільки з цих позицій воно повинно бути перероблене стосовно до реформи Збройних Сил України. В даний час ведеться розробка системи керівних документів, що відображають питання різних рівнів значущості.

Теоретична необґрунтованість визначення нормативів з фізичної підготовки для військовослужбовців різних категорій. Тим не менш, нормативи з фізичної підготовки для військовослужбовців продовжують встановлюватися як і раніше, виходячи з їх наявного середнього рівня розвитку тих чи інших фізичних якостей без врахування особливостей і періодизації навчально-бойової діяльності військовослужбовців різних видів Державної прикордонної служби України. Слабо виражена спеціальна спрямованість у розвитку професійно важливих фізичних якостей і рухових навичок, також розцінюється як черговий недолік, оскільки спостерігається низька ступінь відповідності рівнів розвитку певних фізичних якостей вимагають тієї чи іншої професійної діяльності. Зміст занять з фізичної підготовки, а також нормативи у виконанні різних фізичних вправ у слухачів-льотчиків та слухачів-десантників, а також і в офіцерів різних військових спеціальностей однакові, в той час як професійна праця моряка-підводника, морського піхотинця, ракетника і десантника різко відрізняється по прояву ними рухової активності.

Нами вже згадувалося про динаміку зростання, стабілізації і падіння рівня розвитку основних фізичних якостей у слухачів вищих військових навчальних закладів. Але такі характерні зміни, які в закономірність, залежать від ряду об'єктивних і суб'єктивних причин. Наслідком впливу даних причин є низький рівень фізичної тренуваності випускників військових навчальних закладів. Динаміка рівня розвитку основних фізичних якостей слухачів цілком піддається соціальному впливу. Для цього необхідно знайти способи стимулювання діяльності не тільки до курсантів та слухачів, а також до викладачів. Аналіз навчальної діяльності курсантів і слухачів свідчить про те, що певна динаміка рівня фізичної підготовленості характерна для кожного учня і в межах одного року. Найбільш низькі результати відмічені у слухачів після закінчення відпусток, на початку кожного семестру навчання. Особливо сильно знижуються результати у виконанні вправ, характеризує загальну витривалість, дещо менше виражене зниження в розвитку сили і силової витривалості, а результати в бігу на короткі дистанції, як правило, відновлюються практично через кілька тренувань. Саме загальна витривалість вимагає для свого розвитку і підтримки найбільшу кількість часу і найбільшою регулярності у виконанні фізичних тренувань. Рівень теоретичної та методичної підготовленості слухачів і випускників військових навчальних закладів також залишає бажати кращого. Причини такого несприятливого положення будуть проаналізовані в наступному параграфі першого розділу, але вони в рівній мірі відносяться як до слухачів, так і до викладачів. До тих пір поки отримані в галузі фізичної культури і спорту знання і методичні вміння не перетворюються на переко-

нання і потреби в дотриманні здорового способу життя, і в кожного військовослужбовця не буде відпрацьована звичка до самостійних фізичних тренувань, зазначені недоліки будуть в тій чи іншій мірі виявлятися знову і знову. Тому вивчення мотивації слухачів до занять фізичною підготовкою та її стимулювання особистими способами в процесі їх повсякденної діяльності являє собою важливу і невід'ємну частину освітнього процесу. Спортивна підготовленість слухачів за годину навчання у вузі піддається значним змінам. В останні роки значна кількість авторів наукових робіт стверджують про поділ спорту на великий і спортивно-масову роботу. Якщо у великому спорті наші спортсмени на світовій арені здатні скласти серйозну конкуренцію спортсменам практично будь-якої країни світу, то в масовому спорті військових багато показників існують тільки на папері. Спортивна підготовленість слухачів на індивідуальному рівні часто ніяк не враховувалася і не враховується при підведенні підсумків за семестр навчання. До 90-х років масові заняття спортом підтримувалися за рахунок досить сильної ідеологічної мотивації. В останнє десятиліття, можна сказати, ідеологічний вплив взагалі зник, а вимоги керівних документів залишилися колишніми.

Проведений аналіз дозволяє зробити попередній висновок про те, що система фізичної підготовки далека від своєї досконалості. Для усунення перелічених вище недоліків необхідно встановити причини їх походження і в подальшому відзначити шляхи усунення даних причин.

Висновки. У статті було розглянуто один із основних факторів, що впливають на рівень військово-професійної готовності слухачів вищих військових навчальних закладів, є їх соматичне й психічне здоров'я, яке формується при вступі до військового вищого навчального закладу. Негативні тенденції здоров'я молоді (за статистичними даними Міністерства охорони здоров'я України, 95% випускників середніх шкіл мають хронічну патологію) на передній план виводять актуальні завдання збереження здоров'я під час навчання, підготовки педагогічних кадрів, які володіють методологією збереження здоров'я у ході освітнього процесу, створення особистісно-зорієнтованих програм навчання, що нівелювали б негативні емоційні реакції й підвищували б рівень психічного та фізичного здоров'я. Психолого – валеологічні підходи до здоров'я й розвитку особистості в системі освіти, що базуються на аналізі таких питань, як співвідношення біологічного й соціального в людині, слід розглядати на основі принципів комплексності й системності.

Список використаних джерел:

1. Бароненко В.П. Здоровье и физическая культура студента : учеб. пособие / В.П. Бароненко, А.А. Рапопорт. – М. : Альфа-М, 2003. – 352 с.
2. Єдинак Г.А. Методика фізичного виховання у ліцєях з посиленою фізичною підготовкою / Г.А. Єдинак, О.С. Рошу, В.М. Мисів. – Кам'янець-Подільський : Вид-во ПП «Пантюк», 2003. – 195 с.

3. Методики фізичного виховання різних груп населення : навчальний посібник / Солобчук М.С., Бесарабчук Г.В., Солобчук Д.М., Заїкін А.В. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2012. – 480 с.
4. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б.М. Шиян. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 272 с.

Професійна діяльність офіцера-пограничника потребує високого рівня розвитку фізичних якостей, професійно-належних фізичних умінь. Одним із важливіших завдань фізичного виховання в вищому навчальному закладі є забезпечення належного рівня фізичної підготовки майбутніх офіцерів-пограничників. Проблема формування фізичної готовності к професійній діяльності знаходиться в центрі уваги багатьох спеціалістів. Службово-професійна діяльність пограничників визначає специфіку фізичної работоспособності. В нашому дослідженні ми визначаємо окремі недоліки формування фізичної готовності майбутніх офіцерів-пограничників. Результати дослідження визначають необхідність вивчення особливостей формування фізичної готовності на етапах навчання.

Ключевые слова: військово-професійна готовність, фізична підготовка, фізична культура, фізичне виховання.

This article reveals future border-guard officers professional activity which requires high level of physical qualities development and necessary physical skills. One of the most important tasks of physical education at higher educational establishments is proper level providing of future border-guard officers physical preparation. Problem of physical readiness for professional activity is very topical among scientists. Border-guard officers' operational-professional activity determines specific features of physical abilities. Some drawbacks of future border-guard officers' physical preparation formation have been indicated. The necessity of peculiarities studying of future border-guard officers' physical preparation formation had been substantiated at the stages of learning.

Key words: professional military preparation, physical culture, physical education, future border-guard officers.

Отримано: 03.06.2012